

L'ESBART BADALONA

JAUME VIVES

A la pregunta que sovint ens fèiem de què volia dir allò que els catalans de les pedres en fem pans, vaig començar a trobar-hi resposta quan amb els anys vaig saber valorar prou les feines que feien un cert tipus d'entitats en període de foscor, és a dir, durant la Dictadura, és a dir, durant el franquisme.

Un grapat de nois i noies que en forma de centre excursionista, en forma de massa coral, en forma de colla sardanista o en forma d'esbart dansaire (entre totes les formes possibles) i sota la "direcció" d'uns adults aparentment no compromesos amb cap causa, desenvolupaven una activitat "tova", que no tenia en aparença contingut social, polític o nacional. Però vet aquí que els petits es fan grans i es pregunten quina era la feina que feien en aquell col·lectiu, de què servia, per exemple, difondre les danses catalanes a un públic aparentment poc o gens interessat en tot allò.

L'Esbart Badalona del Museu de Badalona va ser un d'aquests caus on anaven a raure persones de tota mena; de més grans i més petits, de més saberuts i més "totxos", de més entrats en consciència i d'altres més "tantsemenfotistes", de més buscadors d'entorn corporatiu i d'individualitats deleroses de trobar rival per batre's. Del conjunt de tots ells en sortien, al cap de

pocs anys, persones encara tendres que tenien la sensació d'haver passat per una etapa de la seva vida sense arribar a conèixer prou l'abast de la feina feta.

Actuació del grup infantil de l'Esbart Badalona el 3 de novembre de 1968. Fotògraf: A. Capella. Col·lecció: Jaume Mercader

És amb el pas dels anys (maleït calendari) que es tenia l'oportunitat d'apreciar fins on s'havia participat de la tasca col·lectiva de mantenir i no deixar morir costums, tradicions, folklore que ens havien estat propis i que els gestors de la societat civil, religiosa, militar i política imperant maldaven per amagar, enterrar, anorrear. Tot allò que feia tuf de català calia evitar-ho o, en tot cas, dissimular-ho.

No participàrem massa temps d'aquella situació; eren pocs anys, tot i que semblava llei de vida que fos una època molt limitada de la nostra existència la que podíem dedicar a la dansa. Si eres massa petit no acabaves de centrar-te en "la cosa" i si et feies massa gran semblava que responies a altres instints naturals que no busquen precisament la col·lectivitat per manifestar-se. Per tant, disposàvem de poc més de mitja

Ballada de l'Esbart al Museu el 26 de gener de 1969. Fotògraf: Barral. Col·lecció Jaume Mercader

dotzena d'anys per passar pel món dels balls plans i els contrapassos, les corrandes i els galops, les masurques i els balls de bastons, els balls de gitanes i les contradanses.

Vaig viure amb una certa intensitat el període del final dels seixanta i el començament dels setanta, i he de dir que tot i tractar-se d'un període breu va marcar-me fins al punt de tenir avui en el cercle més reduït d'amistats (la meua pròpia dona!) els companys de dansa de l'època; alguns fruit d'una amistat ininterrompuda, altres retrobats en el temps, però tots identificats per allò que un dia vam fer plegats.

Aquella era, doncs, una activitat juvenil i quedava, per als que volien continuar més enllà, els sectors més professionalitzats de la dansa. Hi havia l'activitat pròpia de l'aprenentatge social dels joves que pertanyen voluntàriament a una comunitat i al mateix temps l'aprenentatge de l'activitat folklòrica. Una sèrie d'assaigs setmanals ens instruïa sobre la manera de puntejar amb elegància, no pas a la manera de l'Aureli Capmany, que feia marcar el punt amb el peu del darrere, una forma seca, brusca. No, ho fèiem amb la finor de fer lliscar suaument el peu cap endavant i avançar tot l'eix de gravetat cap a la punta del peu: magnífic. Que bé que ho fèiem.

Perquè, qui ho havia de dir, també en això de la dansa hi havia tendències; les més evidents eren aquelles que "separaven" els seguidors de mantenir els atributs de naturalesa i autenticitat d'allò que s'interpretava (allò que feia l'Esbart Català de Dansaires de l'Orfeó Català) d'aquelles agrupacions que tot i prenent els balls típics del folklore nacional reinterpretaven la dansa i en feien allò que en diríem una versió coreogràfica; l'exponent de l'època d'aquest estil era l'Esbart

Verdaguer. No és que aquesta polèmica fes arribar la sang al riu, però introduïa una certa dosi de "rivalitat": la plasticitat de l'espectacle davant la puresa de les formes i els orígens.

Evidentment, l'Esbart Badalona va prendre una opció: les relacions amb l'Esbart Català de Dansaires (esbart degà al país) ens feien ser prou curiosos amb les posades en escena i vetllàvem per interpretar el més fidelment possible l'original. Cal tenir present que la dansa popular sovint s'ha transmès oralment i poca literatura hi ha, i n'hi havia encara menys a l'època de què parlem. A més, calia afegir que en cas de trobar lletra escrita, els folkloristes (Amades, Rigall, Capmany, etc.) no es posaren mai d'acord en la forma de grafiar els moviments i els passos, de tal manera que una descripció podia ben bé ser lliurement interpretada.

Ballada del grup infantil el 3 de novembre de 1968. Fotògraf: A. Capella. Col·lecció Mercader

Jaume Mercader era en aquella època el mestre de dansa de l'Esbart Badalona, un home petit ple de nervi i moviment que ens feia fer inacabables sessions de punteig fins a assolir una certa línia d'estil col·lectiu, ni que fos per cansament. Unes sessions que esdevenien maratonianes tots els dissabtes a la tarda a la quarta planta del Museu després d'haver retirat, una a una i sota la mirada aterrida del més autèntic Joan Abril, les vitrines que guardaven bona part de la història local (mai vaig entendre la por del senyor Abril, en realitat mai en vam trencar cap). L'espai de l'assaig va variar força vegades: recordo assaigs a la terrassa del museu (un lloc poc adequat per fer-hi activitats de joves, però he de dir que érem tots molt bons nois i noies), recordo també haver assajat sobre els mosaics de les termes (sacrilegi!), en un racó de la tercera planta, quan no coincidíem amb el cinema amateur, al mateix

Ball de cintes a l'envelat el 3 de maig de 1970. Fotògraf: Genís Vera. Col·lecció Lafarga

miniescenari de la sala d'actes de la cinquena planta (en aquest espai, presidit per un bust d'el Generalísimo de mida reglamentària i oficial; allà practicàvem el bon costum de fer córrer les cortines per davant de la cara de l'homenet: teníem prohibit moure'l de lloc, però no ens venia de gust la seva presència. A més, ell no puntejava amb espartenyets, ell ens putejava amb una mirada freda i immòbil).

Recordo noms i no m'agradaria deixar-me'n cap, però sé que serà impossible, disculpeu-me; l'Alfred Teruel, que va ser el meu "introduïdor", els germans Vilaró, l'Amadeu Lafarga, la Carme Piqueras i en "Juanito" Piqueras, la Montse Lafarga, la Roser Roger, en Joan Brossa, els germans Fuentes, la Marta

Ballada a l'envelat 3 de maig de 1970. Fotògraf: Genís Vera. Col·lecció Lafarga

Miñarro, els Garriga, els Grima, en Lluís Cuixart, en Carlos Vega, en Tomàs Brugada i la Montse Brugada, la M. Antònia Lafuente, en Ramon Pérez, en Carles Sanbernardo, la Rosa M. Fuentes, la Quima Terrades, els germans Durà, etc..

Però no tot era "ballaruca", també hi havia el seny, l'edat, la gestió de tot plegat, parlem dels Codina i Jané, els primers presidents que vaig conèixer, l'Antoni Vilaró, l'Isidre Salvatella, la Roser Saisò, la M. Rosa Vallvé, el mateix Josep M. Cuyàs era una persona sempre interessada en el que feia l'Esbart, en Josep Sala, que va ser president de l'entitat després d'haver estat director del Museu, en Josep Utesà i un llarg etcètera que ara mateix sóc incapaç de recordar.

L'escriptura i el record m'ha fet interessar-me de sobte pel repertori. Què ballava l'Esbart Badalona? Tenia moltes danses en cartera?

Intentaré no fer-me pesat, però penso que val la pena parlar-ne; les possibilitats eren molt grans a l'hora de confegir un programa. Si tenim en compte les ballades fetes entre 1971 i 1982 i altra documentació trobem aquestes danses:

BALL PLA de Llavaneres

CONTRAPÀS XINXINA, que es ballava al Pallars

BALL DE NANS de Berga

BALL DE CERCOLETS de Sitges

BALL DE CASCAVELLS de Merola

BALL DE PUNTA I TALÓ de Llavern

DANSA de Castellterçol (la dansa de les danses)

TRENCADANSA de Prats de Lluçanès
 DANSES de Vilanova i la Geltrú (dues balladores per cada ballador)
 BOLANGERA de Roses
 DANSA d'Arenys de Munt
 BALL DE SANT FERRIOL de Gurb
 BALLET de Sant Joan de Vilatorrada
 BALL DE GITANES, que es balla encara a tot el Vallès
 BALL DE NANS d'Olot (autèntica mostra de dansa ancestral)
 BALL DE MINISTRES de Barcelona
 ESPOLSADA de Premià de Dalt
 BALL DE PUNTS de Tiana
 BALL DE CINTES de les Preses
 BALL DE LA DISFRESSADA de Corbera de Dalt
 QUADRILLA de Granollers
 BALL DE LA CORRANDA ALTA de Surnià
 BALL DE PANDERETES de Vilafranca del Penedès
 BALL DE RENTADORES ubicat a la conca alta del Llobregat
 GALOP DE PANDERETES de València
 MOIXIGANGA de Sitges
 ESQUERRANA de Senterada
 BALL CERDÀ de Conca de Tremp
 CONTRAPÀS de Pineda
 BALLET DE MUNTANYA de Sant Quirze de Besora

FILOSA de Banyoles
 ESPUNYOLET (d'Espunyola, és clar)
 BALL DE GITANES de l'Arboç del Penedès
 BALL DE BASTONS de Vilafranca del Penedès
 BALL DE LES COSSES de Gósol
 TIROTITAINA del Pallars
 ROGLE de l'Areny
 L'ENTRELLISSADA, que es balla al Rosselló
 BALL DEL CIRI de Castellterçol
 BALL de NIACRES de Roses
 BALL DE REMITGERS de Malgrat de Mar

Ballada a l'envelat 3 de maig de 1970. Fotògraf: Genís Vera. Col·lecció Lafarga

PATATUF de Sant Climent de Llobregat
BALL DE GARLANDES de Sant Esteve Sesrovires
BALLET DEL REI de Prats del Rei
BALL DE MAJORALES d'Ulldemolins
BALL DE FAIXES de Sant Martí de Tous
BALL DE PAVORDES de Sant Joan de les Abadesses
BALL DE CAVALLETS de Sant Feliu de Pallerols

I podria continuar amb altres danses documentades (fins a una llista de dues-centes cinquanta aproximadament), però que no em consta que s'haguessin arribat a "muntar" per ser ballades.

En tot cas, només volia deixar constància del repertori extens, que, unit a un important cos de ball (en un programa de l'any 1973 hi consten 61 balladors i balladores en actiu, en un altre del 1982 n'hi apraeixen 56), feia de l'entitat un autèntic referent a la comarca.

La dansa, el ball, instint natural de l'home i la dona, va tenir la seva manifestació més sincera a Badalona durant anys. Ara que estem d'aniversari (el Museu ens en fa 50!) és oportú cridar el jovent a manifestar-se en el ball; no es tracta de mantenir essències, no es tracta de fer res especial, la gràcia rau a passar-s'ho bé i incorporar la dansa popular a la festa.

Visca la festa!